

Tôi đọc “Cha Vô Danh” của Phạm Ngọc Lân (02)

Tác giả Phạm Ngọc Lân

Trần Việt Hưng

Mà khoan! Tôi sực nhớ ra tôi đã gặp tác giả Phạm Ngọc Lân ở đâu rồi! Rất nhiều lần là đằng khác! Tôi gặp ông nhưng ông... chưa bao giờ gặp tôi! Vì một lý do đơn giản là ông vẫn là người tôi thường hay... “gặp phải” trên Youtube. Vậy thì tôi phải làm một vòng tìm hiểu về ông cái đã, không thôi nhờ ông là... cái ông hàng xóm có bà vợ vừa mới cãi nhau với tôi một trận như từ... mười năm về trước thì đọc sách của ông ấy làm gì cho nó phí thời giờ!

May quá! Không phải.

Tác giả Phạm Ngọc Lân có rất nhiều những đoạn phim ngắn ông tự đàn và hát được đưa lên cho mọi người thưởng thức. Trong phần lớn những đoạn phim ấy, ông đều xuất hiện với một chiếc áo thun đen cổ lọ, chữ ký bất hủ của ông đây. Ông thích mặc như vậy hay... ông chỉ có duy nhất một bộ đồ vía, chẳng ai biết.

- Có khi ông chỉ đàn không thôi, và những bản nhạc ông chọn để trình tấu mang tính cách cổ điển nếu không muốn nói là sang cả như **Bourrée cung Si thứ (BWV 1002) của Bach**, **Lagrima của Tarrega**, **Romance của Bartoli**, **Variations** dựa trên nhạc đề **La Flûte Enchantée (Mozart) OP 9 của Fernando Sor**... và đặc biệt là **Canon cung Ré trưởng của Johann Pachelbel**, ông soạn cho bốn bè guitare và cũng chính một mình ông luân tấu. (Chữ **luân tấu** này do tôi bịa ra, bắt nguồn từ chữ **canon**, hay là **luân khúc**, mai một sẽ có cầu chứng tại tòa!) Nghe nói như vậy người ta có thể hiểu là một mình tác giả Phạm Ngọc Lân ngồi giữa bốn cây đàn để trên giá, ông chụp một cây đánh một khúc rồi bỏ xuống chụp cây khác đánh tiếp khúc khác. Không phải đâu ạ, với kỹ thuật bây giờ thì việc thu các bè trên những mạch âm thanh khác nhau (sound track) rồi phát lại cùng một lúc không có gì khó khăn cả. Ngày trước ở Sài Gòn, vào cuối thập niên 60, đầu thập niên 70 có **nhạc sĩ Văn Phụng** đã sử dụng kỹ thuật này lần đầu tiên trong băng nhạc **Tiếng Hát Với Cung Đàn**, vợ ông, ca sĩ **Châu Hà** hát nhiều bè, thu làm nhiều lần rồi chụp lại. Khi ấy nhạc sĩ Văn Phụng gọi đó là kỹ thuật “**sound on sound**”, ông tới nhà tặng Bộ tôi cuốn băng và ngồi cả giờ giảng thuyết rất hứng thú về cách thu âm độc đáo này.

Quay lại với tây-ban-cầm trình tấu, tưởng cũng nên chia sẻ một chút cho các bạn nào chưa biết, cây đàn guitare có một xuất xứ rất bình dân, xuất hiện từ thế kỷ thứ 16, ở Tây-Ban-Nha. Hai trường phái nổi bật nhất của nghệ thuật tây-ban-cầm trình tấu là **Flamenco** rất phổ thông dựa trên những điệu vũ dân gian có nguồn gốc từ miền **Andalusia**; và **cổ điển** được hình thành từ thời kỳ **Phục Hưng ở Âu châu**. Trong khi Flamenco có những giai điệu dân dã của vùng quê, đôi khi lại mang âm hưởng của âm nhạc Ả Rập (Tây-Ban-Nha đã từng bị quân Hồi giáo tấn công và chiếm đóng từ năm 711 đến năm 1492) nên tiết tấu thường chệch nhỏ rất chi tiết và tốc độ trình tấu khá nhanh; thì nhạc tây-ban-cầm cổ điển đa dạng hơn, đặc biệt chú

trọng vào những thế bấm khá phức tạp để có thể diễn đạt được những bài nhạc nguyên thủy có hòa âm đa-âm-điều bằng một nhạc cụ đơn sơ chỉ có một thùng khuếch âm và sáu dây đàn.

Tác giả Phạm Ngọc Lân thuộc trường phái thứ hai, và nghệ thuật tây-ban-cầm trình tấu với ông phải là một nghệ thuật tươm tất, tươm tất từ cách ngồi nghiêm chỉnh thẳng lưng, chân trái phải có cái ghế con gác lên cao một chút, và bàn tay phải lúc nào cũng phải đặt vuông góc với dây đàn. Tươm tất trong từng âm thanh ông khảy (pincer) hay ông ép (buter). Sẽ chẳng bao giờ có một Phạm Ngọc Lân ngồi ngả người, chân gác chữ ngũ, cây đàn vắt vẻo như **Paco de Lucía**¹ để chơi những bài nhạc có giai điệu “chạy bạt mạng” lạnh lạnh bằng hai ngón trỏ và ngón giữa mà người Tây-Ban-Nha gọi là... bấm (picado). Đọc tới đây ai cũng có thể thấy được ông phải là một người rất kiên nhẫn và có kỷ luật tự giác thì mới theo đuổi được một loại nhạc quý phái, một loại nhạc đòi hỏi rất nhiều thời gian tập luyện.

- Lắm khi ông một mình vừa đàn bản hòa âm do chính ông tự soạn, ông vừa hát. Như ông giới thiệu trên kênh Youtube của ông: *Đây là trang những bài hát được đệm với cây đàn ghi-ta, theo kiểu hát đơn sơ mộc mạc từ xa xưa*. Và ông đã làm đúng như những gì ông nói. Từ gần mười năm qua kể từ lúc ông đưa lên mạng đoạn phim đầu tiên, ông vẫn giữ một nét đơn sơ mộc mạc cho hòa âm ông soạn, cho giọng hát ông trình bày và thỉnh thoảng, cho cả lời ca ông viết.

Ông hát nhiều thể loại khác nhau, nhạc tiền chiến, nhạc dân ca, nhạc tình, nhạc Pháp, nhạc Ý, nhạc Anh, nhạc Mỹ... nhưng chưa bao giờ thấy ông hát nhạc Tàu, một bữa nào ông mà hát Nguyệt Lương Đại Biểu Ngã Địch Tâm (月亮代表我的心) bằng tiếng phổ thông, chắc là vui lắm đấy, số lượng khán giả xem phim của ông sẽ tăng vọt lên ngay.

Ông cũng có kén chọn tác giả để hát nhưng danh mục các bản nhạc mà ông trình bày rất phong phú bao gồm một số lớn các tác giả, có người sáng tác rất nhiều như Phạm Duy, Phạm Đình Chương, có người chỉ vồn vẹn có vài bài như Cung Tiến, Dzoãn Mẫn, Hồ Dzếnh...

Khi viết những dòng chữ này, tôi đang nghe tác giả Phạm Ngọc Lân hát **Giáo Đường Im Bóng** của **Nguyễn Thiện Tư** ở:

<https://www.youtube.com/watch?v=JSu7iH4c-A>

Ông hát ở cung Do thứ, nhưng sử dụng thế bấm cung La thứ với thiết bị tăng âm (capodastro) chặn ở ngăn phím thứ ba. Một điểm đặc biệt của lời ca bài nhạc này là tác giả bài nhạc chỉ sử dụng ba dấu giọng sắc, huyền và không dấu, không có hỏi (để khỏi phải trả lời), không có ngã (nên không phải đứng lên), không có nặng (làm tác phẩm nhẹ nhàng), khiến cho giai điệu khi hát lên nghe đều đều âm vang như một tiếng kinh cầu văng trong gió ngàn. Cộng thêm những tiếng trải hợp âm của đàn guitare... Thôi nghỉ chơi, bunn runn cả chân tay rồi!

Ông cũng viết lời cho rất nhiều bài nhạc ngoại quốc quen thuộc, nhưng tôi đặc biệt chú ý đến những bài nhạc... Việt Nam do chính ông sáng tác như **Đôi Bạn, Đà Lạt Sương Mờ, Hai Con Thiên Nga, Mai Anh Đào Đà Lạt, Ngồi Đếm Những Chiếc Lá Phong Không Bao Giờ Chết**... Một bài nhạc có bốn yếu tố để thành công, giai điệu, tiết tấu, lời ca và hòa âm, ông bao luôn cả giàn, chẳng chừa cho ai hết, có ai chịu nổi không? (cười).

Nhạc của ông... ơ nói làm sao nhỉ, ít có yếu tố bất ngờ hay phỏng theo mô thức phổ thông của nhạc Việt Nam để bài nào cũng nghe như nhạc thất tình, hoặc đang lãng mạn, thơ mộng thì dẫy chết kéo đến bất chợt. Tôi nói khó nghe quá chăng? Thật mà, hay là chúng ta thử xem bài **Cô Đơn** của **Nguyễn Ánh 9** đi. Phần lớn chúng ta ai cũng biết bài Cô Đơn phải không ạ? Tôi xin nói trước là tôi rất thích bài hát này, nhưng... Để tôi tạm lướt qua nhé.

*Hạnh phúc như đôi chim uyên, tung bay ngập trời nắng ấm
Hạnh phúc như sương ban mai, long lanh đậu cánh lá thắm
Tình yêu một thoáng lên ngôi, nhẹ nhàng như áng mây trôi
Dịu dàng như ánh trăng soi, êm êm thương yêu dâng trong hồn tôi*

*Nghe như chim trời phiêu lãng, theo mây trời lang thang,
rong chơi cùng năm tháng.
Ôi đêm đêm cùng tiếng hát, cho vui niềm thương nhớ, còn gì cho ước mơ...*

Thơ mộng quá, lãng mạn quá đi chứ! Nhưng rồi thì... Bớ người ta! Pháo kích! Pháo kích! Và những quả đạn pháo kích đó là

*Người ơi cho tôi quên đi, bao nhiêu kỷ niệm xa xưa
Người ơi cho tôi quên đi, bao nhiêu mộng đẹp nên thơ
Tình yêu đã chết trong tôi, nụ cười đã tắt trên môi
Chỉ còn tiếc nuôi khôn người cô đơn bơ vơ, tiếng hát lạc loài...*

Cái gì vậy trời!
Như thể tôi đang mơ màng thì bị dội một gáo nước lạnh vào người vậy!

Tôi dám đoán chắc phần lớn âm nhạc Việt Nam cận đại đều là nhạc không chết chóc, chia ly, hận đời đen bạc thì cũng là thất tình!

Nhạc của ông Phạm Ngọc Lân không như thế, nhạc của ông có vui, có buồn, nhưng những nỗi buồn trong nhạc của ông chỉ là những nỗi buồn man mác chúng ta thường hay gặp phải mỗi khi hoài niệm về một thời đã qua. Cũng có tiếc nuối nhưng đúng hơn thì phải gọi là băng khuâng.

Ông Phạm Ngọc Lân hát có hay không? Điều này tùy thuộc vào mức độ thẩm âm của mỗi người, vào tình cảm khán giả dành cho ông và cũng không thể bỏ qua những nỗi niềm, những tâm tình, những cảm xúc các bài nhạc ông thể hiện mang lại cho họ. Tôi xin được dành quyền phán đoán ấy cho những ai đã xem qua các

đoạn phim của ông, đã nghe ông hát. Tôi chỉ muốn nói một điều duy nhất về tác giả Phạm Ngọc Lân, con người đa tài, là ông đàn, ông hát say sưa với tất cả tâm hồn, với tất cả nỗi niềm đam mê.

Chỉ có người nghệ sĩ chân chính mới có thể làm được như vậy thôi. Tôi muốn gọi ông là nhạc sĩ, nhưng sợ ông phiền vì ông *không bao giờ tự xem mình là nhạc sĩ, và cũng không thích được người khác gọi như thế*. Xét cho cùng, ông có là nhạc sĩ hay không, thì đó là thẩm quyền của giới thưởng ngoạn các tác phẩm của ông.

(còn tiếp)

¹ **Paco de Lucía** (12/21/1947-02/25/2014), thiên tài trình tấu Flamenco người Tây-Ban-Nha, tên thật là **Francisco Gustavo Sánchez Gomes**, nghệ danh của ông, Paco de Lucía có nghĩa là **con của (Mẹ) Lucía**.